

Forfatter: Sthen, Hans Christensen

Titel: En liden Vandrebog

Citation: Sthen, Hans Christensen: "En liden Vandrebog", i Sthen, Hans Christensen: *En liden Vandrebog*, udg. af JENS LYSTER ; JENS HØJGARD , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1994, s. 9. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-sthen01val-shoot-idm140299314280768.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: En liden Vandrebog

Udgiverens forord

Hans Christensen Sthens forfatterskab har gennem lang tid kun været almindeligt tilgængeligt i mindre udvalg. I en kronologisk rækkefølge, der tillige afspejler en voksende interesse for forfatterskabet, er de vigtigste tekstudgivelser flg.: C.J.Brandt & L.Helwegs *Den danske Psalmedigtning I*, Kbh.1846, nr.230-267; S.Birket Smiths *Kortvending, et moralsk-allegorisk Skuespil fra Frederik den Andens Tid*, Danske Samlinger I, Kbh.1865-66; C.J.Brandts *Udvalg af Hans Chr.Sthens Salmer og aandelige Rim*, Kbh.1888; Carl S.Petersens *Hans Christensen Sthenius. Af hans Vandrebog*, Kbh.1914; Anders Mallings *Dansk Salmehistorie I-V*, Kbh.1962-66 passim; Richard Fangels *Lykkens Hjul, Under Guds Ord nr.145*, Skive 1963; Jens Aage Doctors *Hans Christensen Sthen: Kort Vending*, Kbh.1972; *Hans Christensen Sthen: Udvalgte Salmer*, Aarhus 1972; Richard Fangels *Ugebønner fra Avenarius' bønnebog 1571, Under Guds Ord nr.218*, Skive 1976; Jens Lysters *It smuct Epithalamion fra 1572*, Hymn.Medd. 1982; Iver Kjær, John Kousgard Sørensen og Niels Werner Frederiksens *Hans Chr. Sthens Ordsprog, Danmarks gamle Ordsprog (DgO) IV*, Kbh. 1987.

Hvem der ikke har kunnet nøjes med at læse Sthen i udvalg, har været henvist til at benytte de originale skrifter, der alle er store sjældenheder, spredt på en lang række biblioteker i ind- og udland og i de seneste år tit kun tilgængelige som lidet læservenlige mikrofilm.

Efter at vore store salmedigtere Kingo, Brorson og Grundtvig for længst er tilgodeset med tekstkritiske udgivelser, hvortil der de sidste tre årtier føjer sig udgivelsen af Anders Arrebos samlede skrifter og en række facsimileudgaver af reformationstidens salmebøger, er mangelen på en samlet udgivelse af vor ældste salmedigtters forfatterskab blevet følelig. Et systematisk studium af den danske bønnelitteratur efter reformationen er af Krister Gierow i 1948 kun lige akkurat ført frem til begyndelsen af 10 Sthens forfatterskab. En udgivelse af Sthens bønnebøger vil derfor være en afgørende forudsætning for det fortsatte studium af denne genres udvikling i Danmark, ikke mindst fordi en række af Sthens bønner fik samme store og langvarige udbredelse som hans salmer. Hvad angår den øvrige del af forfatterskabet, som væsentlig består af andagtsbøger, vil dets betydning først kunne vurderes af en fremtidig forskning.

Ideen til udgivelsen af Sthens samlede skrifter er undfanget af domprovst Richard Fangel, Ribe, som i august 1972 sammen med undertegnede forelagde Det Danske Sprog- og Litteraturselskab en plan for udgivelsen. Efter den skulle Richard Fangel have ansvaret for den problemfyldte *Enliden Vandrebog (Vb)* og undertegnede for resten af forfatterskabet. Fangels forudsætninger var dels en gammel kærlighed til Sthen, dels en fortjenstfuld udgivelse af »Gudstjenestekollekterne«, Bringstrup 1953. Undertegnede blev inddraget på baggrund af en specialeafhandling om »Forlæg og kilder til Hans Christensen Sthens prosaskrifter«, indleveret i 1968 til det teologiske fakultet i Kbh., og efterfølgende artikler i Kirkehist.Saml. 1969 og Danske Studier 1970. Også for mit vedkommende er der tale om gammel kærlighed. Den første salme, jeg sang - og lærte udenad - i Bodilsker nordre Skole hos min far, førstelærer Henry Lyster, var Sthens morgensang »Den mørke nat forgangen er«. Siden blev interessen for Sthens forfatterskab yderligere vakt gennem laboratorieøvelser hos professor Niels Knud Andersen.

Richard Fangels krævende embede som domprovst betød en forsinkelse af projektet, og ved hans tidlige død i august 1977 forelå kun en endnu ikke korrekturlæst afskrift af hele Vandrebogen efter udgaven i Skokloster (udg.S) og sporadiske handskrevne ordforklaringer til samme tekst.

I 1981 dukkede den adskilligt ældre udg.H op. Ganske vist var den kun et fragment med store mangler i begyndelse og slutning, men det besluttedes at lægge denne tekst til grund for udgivelsen og kun lade udg.S levere teksten til de manglende dele. Fundet af udg.H, hvor lykkeligt det også var, betød en afgørende forsinkelse 11 i arbejdet, fordi tekstgrundlaget nu blev et andet, og tilrettelæggelsen af variantapparatet kunne begynde forfra. Da dette arbejde endelig var bragt ajour, blev der i 1986 fundet en anden gammel, næsten komplet udgave (udg. W), yngre end H, men ældre end S og derfor mere interessant end S, som nu blev reduceret til 2.suppleant med alt, hvad det indebar af nye ændringer i variantapparatet. Endelig i 1990 dukkede, meget ubelejligt, udg.N op. Den viste sig at være tidligere end W, hvorfor den allerede to gange trykfærdige tekst med ledsagende apparater måtte igennem endnu en tredje, tidsrøvende revision. Som om disse forsinkelser ikke skulle være nok, havde Statens humanistiske Forskningsråd i mellemtiden besluttet kun at yde støtte til manuskripter, der forelå på diskette. Det har betydet yderligere en tidsrøvende arbejdsgang med skanning og ny korrekturlæsning.

Medens nærværende bd.I er helliget Vb, vil bd.II efter planen rumme de to bønnebøger: *Christelige oc vdkaarne Bøner 1577 (AV)* og *En liden Haandbog 1578 (Hb)*. Bd.III vil omfatte den resterende del af forfatterskabet, hvortil bl.a. hører tre udlægninger af Davids psalmer og to trøsteskrifter.

I maj 1990 trådte min nære ven og kollega, sognepræst Jens Højgaard, Enderslev, ind i projektet med stor beredvillighed og nye kræfter og ideer; han har især ved udarbejdelsen af punktcommentaren og korrekturlæsningen bidraget afgørende til udgivelsen.

Jeg er min kone Anne Hesseldahl Lyster en stor tak skyldig for årtiers tålmodighed og for den møjsommelige afskrift af teksterne i AV og Hb, som vil komme bd.II til gode. Min teknisk begavede søn Sune takker jeg for kyndig og tålmodig bistand i de sidste år, når pc'en ikke ville som jeg, og for udførelsen af de grafiske bidrag til nærværende bind. Endelig retter jeg en varm tak til DSL's tilsynsførende, Erik Dal og Iver Kjær, for venskab, tålmodighed, gode råd og kyndigt mod- og medspil og personligt engagement gennem årene.

Notmark præstegård marts 1994. *Jens Lyster*.